

อภิปรายผล

การอภิปราย ประกอบด้วย พฤติกรรมการใช้สารเสพติดภายหลังการบำบัดรักษาของผู้ติดสารเสพติดซ้ำ ประสบการณ์การรับการรักษาบำบัดรักษาซ้ำ และการให้ความหมายของการบำบัดรักษายาเสพติด ส่วนข้อมูลทั่วไปจะนำมาประมวลอภิปรายผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายของการบำบัดรักษายาเสพติดว่า การบำบัดรักษายาเสพติดเป็นเพียงการบรรเทาอาการเท่านั้น การบำบัดรักษาคือการมาพักผ่อนรับประทานยา จะได้ผลอยู่ที่ใจของผู้รับการรักษาเท่านั้น การบำบัดรักษายาเสพติดต้องมีแนวทางการศึกษาและทำได้จริง ๆ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของผู้ติดสารเสพติดที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์การบำบัดรักษาซ้ำ ๆ ว่า การบำบัดรักษายาเสพติดให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาด้วยยามากกว่าการพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถจัดการกับความอ่อนแอของตนเอง แสดงถึง บุคลิกภาพแบบพึ่งพาผู้อื่นของผู้ติดสารเสพติดและขาดความรับผิดชอบ (ซอลดา และคณะ, 2545) รวมทั้งการมีประสบการณ์การรับการรักษาซ้ำ ๆ แต่ไม่เคยหยุดใช้สารเสพติดได้ อาจเนื่องจากกระบวนการบำบัดรักษาซึ่ง เจอร์เทิน และ ฮาร์วูด (Gertein & Harwood, 1990, อ้างใน ทิพาวดี, 2545 : 179) กล่าวว่า “ การฟื้นฟูสภาพของผู้ติดสารเสพติดไม่ได้ทำได้ง่าย ๆ จึงอาจเป็นเหตุให้ผู้ที่เคยเสพยาเสพติดมักหวนกลับไปใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีกในไม่ช้า ” ทำให้ผู้ติดสารเสพติดที่เข้ารับการรักษาซ้ำ ๆ ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองให้เลิกใช้สารเสพติดได้ ซึ่งพบว่า ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การเข้ารับการรักษาถึง 40 ครั้ง และประสบการณ์หลังการบำบัดรักษาของผู้ติดสารเสพติดซ้ำกลุ่มนี้ พบว่า มีเพียง 4 ใน 31 ราย ที่สามารถหยุดใช้สารเสพติดที่เคยใช้เป็นประจำได้นานกว่า 1 เดือน โดยไม่ใช้สารเสพติดอื่น ๆทดแทน เนื่องจาก มีงานทำ ได้รับกำลังใจจากครอบครัว การหยุดเสพยาทำให้ คิดถึงคนอื่นมากขึ้น สุขภาพดีขึ้น ซึ่งทิพาวดี (2545) กล่าวว่า บุคคลที่ไม่จำเป็นต้องเข้าโครงการฟื้นฟูสภาพมักจะ ได้แก่ ผู้ที่มีเพื่อนสนิทหรือญาติที่คอยให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ หรืออาจมีเพื่อนร่วมงานดี มีงานทำ ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจสูงที่จะจัดระบบตัวเองให้ยืนหยัด เลี่ยงการเข้าไปข้องแวะกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การได้แรงสนับสนุนจากสังคมหรือญาติรอบข้างแบบนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่บุคคลผู้เลิกยาได้มีโอกาสเลิกยาได้ระยะยาว นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่มนี้ 2 รายใช้เฮโรอีนและได้รับการบำบัดรักษาครั้งสุดท้ายแบบชุมชนบำบัดอีก 2 รายใช้ยาบ้าและได้รับการบำบัดรักษาแบบจิตสังคมบำบัดเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า การบำบัดรักษาด้วยการรู้คิดและจิตสังคม

อาจมีผลต่อการหยุดใช้สารเสพติดได้นานก็ได้ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 13 ราย แม้จะสามารถหยุดใช้สารเสพติดที่เคยใช้เป็นประจำได้ แต่ก็กลับไปติดสารเสพติดที่ถูกกฎหมายทดแทน และผลที่ตามมาคือขาดความรับผิดชอบงานอาชีพและมีปัญหาสังคม อีกส่วนหนึ่งหยุดใช้สารเสพติดที่เคยใช้เป็นประจำบางครั้ง โดยใช้ยามธาโคิน ยากล่อมประสาท ทดแทนการใช้สารเสพติด แต่กลุ่มนี้ทุกคนยังสามารถประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้นอกจากอาจเนื่องจากความอ่อนแอ อ่อนไหวทางจิตใจดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังอาจเนื่องจากฤทธิ์ของยาและสารเสพติดที่ใช้ทดแทนกลุ่มนี้ทำให้รู้สึกสงบ มีน้ำซึม ทำให้ลดอาการขาดยาได้ระดับหนึ่ง จากการศึกษาสถานการณ์ปัญหา ยากล่อมประสาท ยานอนหลับในประเทศไทย ซึ่งรายงานว่ามีการใช้ยากลุ่มนี้ผิดรูปแบบ เช่น ใช้เป็นยาทดแทนสารเสพติดตัวอื่นในขณะที่ไม่สามารถหยุดยาเสพติดที่ติดที่เคยใช้ได้ (สาทวีรี , 2547) นอกจากนั้นยังพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 รายที่หยุดใช้สารเสพติดที่เคยใช้เป็นประจำได้แต่เพราะ หายาไม่ได้จากการต้องโทษ ย้ายที่อยู่ ไม่มีโอกาสพบปะกลุ่มใช้ยาเสพติดเดิม มากกว่าผลจากการบำบัดรักษา อีกส่วนหนึ่งหยุดใช้สารเสพติดไม่ได้เลย (ไม่เกิน 1-3 วัน) เพราะไม่เข้มแข็ง ไม่ได้ตั้งใจเลิกจริง และอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดิม จากผลการศึกษาโดยรวมชี้ให้เห็นว่า ผู้ติดสารเสพติดแม้ได้รับการบำบัดซ้ำ ๆ ยังมีปัญหาการหยุดใช้สารเสพติดได้อย่างจริงจัง อาจมีสาเหตุจากหลากหลายปัจจัย เช่น วิธีการบำบัดรักษาที่อาจเป็นเพียงการระงับอาการขาดยาชั่วคราว แม้มีความพยายามปรับพฤติกรรม การดำรงชีวิตของผู้ติดสารเสพติด ขณะรับการบำบัดในสถานบำบัดก็ตาม แต่เมื่อผู้รับการบำบัดกลับสู่สิ่งแวดล้อมเดิม หรือมีเงื่อนไขทางสังคมอื่น ๆ กลับไม่สามารถปรับตัวได้ ซึ่งจะเห็นได้จาก ประสบการณ์การติดสารเสพติดซ้ำภายหลังการบำบัดรักษาจากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การเสพติด ได้แก่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมและสังคม โดย การกลับไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดิม โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนเดิม ๆ ยานาง่าย และจิตใจไม่เข้มแข็ง มี ตัวกระตุ้นที่เป็นกังวลจะทำให้ใช้ยาเสพติดขณะอยู่บ้าน คือ ปัญหาครอบครัว และแก้ปัญหามิได้ เพื่อนที่ติดยาคือที่พึ่งในการแก้ปัญหา และการว่างงาน เหนงขาดสิ่งยึดเหนี่ยว ไม่มีเป้าหมายในชีวิตเป็นแรงจูงใจให้กลับไปติดยาอีก ด้านปัจจัยอิทธิพลมืด คุกคามชีวิต ต้องฝืนใจใช้ยาเสพติดอีก เพราะกลัวอันตรายจากกลุ่มที่เคยขายยาเสพติดด้วยกันระแวง ต้องปฏิบัติตัวให้ไม่เป็นที่สงสัยโดยการใช้สารเสพติดเหมือนเดิม ปัจจัยด้านความเชื่อและการให้คุณค่าของสารเสพติดในทางบวก คือทำให้อารมณ์ดี ทำงานได้ จูงใจให้กลับไปใช้ซ้ำ ส่วนปัจจัยด้านกฎหมาย ผู้ให้ข้อมูลมีความ เชื่อว่า การเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดรักษายาเสพติดของรัฐฯ และพระราชบัญญัติปราบปรามยาเสพติด ปี พ.ศ. 2545 ที่ว่า ผู้เสพคือ ผู้ป่วยต้องรับการบำบัด เปิดช่องทางให้ไปติดยาและรับการบำบัดซ้ำ ๆ ได้โดยไม่ผิด แสดงถึงสาเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การติดสารเสพติดซ้ำหลังการบำบัดรักษาที่มีหลากหลายประการที่ผูกพันเกี่ยวโยงกัน ได้แก่ ความอ่อนแอในการเผชิญกับเหตุการณ์ยั่วต่อการใช้สารเสพติดในสังคม ซึ่งอาจเป็นเพราะความอ่อนแอของบุคลิกภาพโดยรวมของผู้ติดสารเสพติดเช่น บุคลิกภาพด้านอารมณ์แบบอารมณ์อ่อนไหวง่าย บุคลิกภาพทางสังคมแบบชอบเข้าสังคม(เนตรนภิส, 2545) ร่วมกับฤทธิ์ทางบวกของสารเสพติด (สรिता และคณะ, 2547) ที่ทำให้บุคคลเหล่านี้มีความสุขสบายชั่วคราว ส่งผลต่อการเสพติดทางจิตใจทำให้เคยชินกับการการใช้สารเสพติด (ชอลดาและคณะ, 2545) ในขณะที่สังคมไม่ยอมรับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดที่ผิดกฎหมายดังกล่าว ทำให้ผู้ติดสารเสพติดพยายามให้เหตุผลสารเสพติดซ้ำต่าง ๆ เช่น การมีปัญหาคู่ครอง ขัดใจเพื่อนไม่ได้ เป็นต้น เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของตนไม่ทำ

ให้ตนวิตกกังวลมากเกินไปซึ่งเป็นการใช้กลไกป้องกันทางจิต(defense mechanism) ในการเผชิญกับปัญหานั้นเอง ร่วมกับปัญหาของการบำบัดรักษาเสพติดในปัจจุบันที่ต้องพัฒนารูปแบบการบำบัดรักษาให้มีประสิทธิภาพอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามในส่วนของอิทธิพลมีด แสดงให้เห็นการก้าวร้าวเสพติดที่มีการกระจายในกลุ่มผู้เสพและดำเนินการเป็นขบวนการทางอาชญากรรมมีอิทธิพลหนุนหลัง (ชอลดา และคณะ, 2545) ทำให้ผู้ติดสารเสพติด ต้องกลับไปใช้ยาเสพติดอีก เพราะกลัวอันตรายจากการคุกคามชีวิตจากกลุ่มที่เคยขายยาเสพติด แม้ได้รับการบำบัดรักษาแล้วก็ได้ ประสบการณ์การรับการบำบัดรักษาของผู้ติดสารเสพติดซ้ำ ในด้านกระบวนการกลับมารับการบำบัดรักษาซ้ำ พบว่ามีแรงจูงใจหลากหลายได้แก่ แรงจูงใจทางสังคมประกอบด้วย ครอบครัว โดยเฉพาะบุตร ผู้นำชุมชน เพื่อน นายจ้าง คอยเตือนสติ กระตุ้นจูงใจและให้กำลังใจให้เลิก รวมทั้งการมีปัญหาสุขภาพทั้งร่างกายจิตสังคมเสื่อมโทรม ทำให้ต้องการรับการรักษา มีเพียงส่วนน้อยที่มีแรงจูงใจด้านมโนธรรม รู้สำนึกผิดชอบชั่วดี สงสารพ่อแม่ที่ต้องให้เงินมาซื้อยาซ้ำ ๆ นอกจากนั้นยังมี แรงจูงใจด้านกฎหมาย ได้แก่การถูกบังคับจากกฎหมายปราบปรามอย่างหนัก การให้โอกาสเข้ารับการรักษา เป็นผู้ป่วยมีเกียรติมากกว่าการเป็นผู้ต้องหาที่ต้องถูกจับให้มารักษา รวมทั้งปัญหาการหาซื้อยาเสพติดยากขึ้น ทำให้การเสพสารเสพติดไม่สะดวก เนื่องจากการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำให้คนขายระแวงไม่ขายให้ ต้องหลบซ่อนเมื่อเสพ เล็ดดัดสนใจไปรับการบำบัด ข้อมูลดังกล่าวอาจแสดงให้เห็นแนวโน้มของการใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้อีกเนื่องจากการกลับเข้ารับการบำบัดรักษาเสพติดของผู้ติดสารเสพติดซ้ำส่วนใหญ่เกิดจากแรงจูงใจภายนอก ไม่ใช่เกิดจากความต้องการรับการบำบัดรักษาของตนเองอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. จากผลการศึกษาพบว่า ขณะเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล 27 ใน 31 คนกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำอีก แม้ได้รับการบำบัดรักษาซ้ำ ๆ จึงควรศึกษาพัฒนารูปแบบและประสิทธิภาพของการบำบัดรักษาเสพติดอย่างจริงจัง
2. ศึกษาแนวทางการบำบัดรักษาเสพติดเชิงรุกในชุมชนหลังการบำบัดรักษาในสถานบำบัด โดยพิจารณาจากปัจจัยที่นำไปสู่การเสพซ้ำ